

Hur våldsutsatta är unga kvinnor med funktionsnedsättning?

En genomgång av ett antal studier med fokus på kvinna, ung, funktionsnedsättning och våld.

Utgiven: oktober 2011
Rapporten har tagits fram med medel från
Allmänna Arvsfonden

Text: Karin Torgny
Copyright: Författaren och Bräcke Diakoni

Rapporten kan laddas ner från www.dubbeltutsatt.se.

Hur våldsutsatta är unga kvinnor med funktionsnedsättning?

En genomgång av ett antal studier med fokus på kvinna, ung, funktionsnedsättning och våld.

Innehåll

Hur våldsutsatta är unga kvinnor med funktionsnedsättning?	7
Unga kvinnor med funktionsnedsättning.....	9
Vad vet vi idag?	10
Ett antal studier med fokus på kvinna, ung, funktionsnedsättning och våld	11
Myndigheter.....	12
Organisationer	22
Diskussion.....	26
Rapporter mm.....	29

Hur våldsutsatta är unga kvinnor med funktionsnedsättning?

Våldtäkten av en 14-årig flicka med intellektuell funktionsnedsättning i Malmö förra året väckte stor uppmärksamhet. Ungdom, kön och funktionsnedsättning är tre faktorer som var och en ökar risken för att utsättas för våld.

Ändå saknas idag samlad kunskap om våldsutsattheten i gruppen unga kvinnor med funktionsnedsättning. Mer forskning behövs, men större krav måste också ställas på uppdragsgivare, finansärer och utförare inom forskningsvärlden. Med större medvetenhet och anpassade forskningsmetoder kan allas våldserfarenheter tas tillvara och möjligheterna till rätt stöd förbättras.

När Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt 2009 tog fram ett magasin på temat våld, riktat till unga kvinnor med funktionsnedsättning, fann vi att det var svårt att hitta information om gruppens levnadsvillkor och eventuella våldsutsatthet.

I olika rapporter om unga kvinnors liv och hälsa, i studier om våld eller om funktionsnedsättning hittade vi mycket lite information om unga kvinnor med funktionsnedsättning. Följande tre exempel kan ses som isolerade händelser, men visar att utsatthet och våld på olika sätt är närvarande i vardagen för unga kvinnor med funktionsnedsättning.

I magasinet Och... (2009) beskriver unga kvinnor med rörelsenedsättning hur de anpassar sig för att inte utsätta sig för risker. ”Sarah till exempel, ser alltid till att ha långbyxor på sig när hon åker färdtjänst. Och sitter gärna i baksätet. Det känns tryggast så. Sarah: Alla människor kan vara utsatta, men är man tjej och har ett funktionshinder tror jag att man är mer utsatt. Samtidigt kan vi inte gå omkring och vara rädda hela tiden. Vi måste ju leva.”

Året efter fick ett kopplerimål i Malmö stor uppmärksamhet i media. Flera män våldtog en 14-årig flicka med intellektuell funktionsnedsättning. Männens såldes också henne vidare till andra män på en klubb. Tio män åtalades, sju friades och straffet sänktes för två.

Diskussionen efteråt har bland

annat handlat om huruvida männen förstod flickans ålder och om de utnyttjade det faktum att flickan hade en intellektuell funktionsnedsättning.

Sydsvenskan granskade i år alla våldtäktsanmälningar i Lund. Av de 41 anmälda fallen av våldtäkt under 2010 gällde 8 fall kvinnor med en psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning, den yngsta var 14 år. Ingen anmälan gick till åtal (Sydsvenskan, 2011-06-17).

14-årig flicka såldes som sexslav

MALMÖ: En efter en sexutnyttjade männen en 14-årig förståndshandkappad flicka. När rättegången inleddes i Malmö tingsrätt i går yrkade åklagaren ansvar för människohandel och grov våldtäkt, men de åtalade nekar.

Kammaråklagare Ulrika Rogland sade att flickan har en 14-årigs utseende, men intellektuellt är betydligt yngre.

– Man märker direkt att det är ett litet barn man har att göra med.

Rättegången fortsätter minst till den 19 oktober. (TT)

Göteborgs-Posten 2010-09-28

Unga kvinnor med funktionsnedsättning

Vi vet att unga kvinnor i stor utsträckning utsätts för våld. Slagen Dam, omfångsundersökningen om mäns våld mot kvinnor från 2001, visade att var femte kvinna i åldrarna 18-24 år utsätts för hot, sexuellt våld eller fysiskt våld under det senaste året.

En studie som gjorts av forskare i Sundsvall och Umeå visade också att var tredje ung kvinna som besökte en ungdomsmottagning våren 2007 hade under senaste året utsatts för upprepade kränkningar och hot. I undersökningen exkluderades dock unga kvinnor med psykisk sjukdom eller förståndshandikapp. I motsvarade skolstudie uteslöts även sarskolan.

En svårighet när det gäller kunskap om unga kvinnor med funktionsnedsättning är att vi inte vet hur många de är och vilka de är. Några förklaringar är att olika definitioner används eller att kvinnor kan ha flera funktionsnedsättningar och därför registreras på flera ställen i statistiken. Enligt Statens folkhälsoinstituts rapport Hälsa på lika villkor? (2008) finns det drygt 1,5 miljon personer med funktionsnedsättning i Sverige. 12 procent av dessa är kvinnor i åldrarna 16-29 år, vilket betyder cirka 180 000 personer.

I Sverige finns inget register över personer med funktionsnedsättning. Det innebär att man vid befolkningsundersökningar eller levnadsundersökningar med slumpvist urval, inte vet om de som svarar har en funktionsnedsättning eller ej. Flera funktionshindergrupper utesluts eftersom de är för små för att ingå i statistiken eller för att de kommunicerar på andra sätt än med tal eller skrift.

På senare tid har bristen på kunskap om personer med funktionsnedsättning uppmärksammats av olika aktörer och även på regeringsnivå. Bland annat har SCB ett uppdrag 2011 att ta fram underlag för statistik gällande barn och unga med funktionsnedsättning. I uppdraget står: *Målgruppen är inte identifierbar i den grundläggande statistikinsamlingen på området och perspektivet saknas således i flera betydande undersökningar och rapporter.* Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap har också ett regeringsuppdrag att kartlägga och analysera forskning inom området funktionsnedsättning.

Vad vet vi idag?

Ett antal myndigheter i Sverige har ansvar för att beskriva människors levnadsvillkor. De gör det utifrån olika utgångspunkter; till exempel etnicitet, kön, ålder och funktionalitet. Den samlade kunskapen ligger därefter till grund för beslut på olika nivåer om åtgärder för att tillgodose de behov som finns.

Under våren har Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt gått igenom några av de studier och rapporter som ansvariga myndigheter hänvisar till. Som komplement har vi även tittat på andra aktörer vars verksamheter har kvinnor, ungdom, våld och/eller funktionsnedsättning som fokus. Vi har tittat på det som är lätt tillgängligt och efter det som uppenbart saknas och gör inte anspråk på att vara heltäckande. En mer grundlig sökning går naturligtvis att göra, men vi tror att genomgången ändå ger en tydlig fingervisning om i vilken utsträckning unga kvinnor med funktionsnedsättning och deras erfarenheter av våld syns, eller inte syns.

Vårt resultat, tillsammans med andra aktörers konstaterande att kunskapen är bristfällig, gör att vi kan säga att våldsutsattheten bland unga kvinnor med funktionsnedsättning är osynlig. Det är sällsynt att unga kvinnor med funktionsnedsättning ingår som en egen kategori i generella studier om våld eller hälsa. Unga kvinnors våldsutsatthet syns också sällan i studier om funktionsnedsättning.

Ett antal studier med fokus på kvinna, ung, funktionsnedsättning och våld

Här nedan kan du läsa en sammanfattning av vår genomgång.

Syfte

Undersöka om det finns kunskap om våldsutsatthet bland unga kvinnor med funktionsnedsättning.

Avgränsningar

Ålder: 13-25 år

Sökord: Unga kvinnor, funktionsnedsättning, våld

Källor: Ett begränsat urval av studier framtagna eller refererade till av nationella myndigheter och organisationer

Myndigheter

BO

Barnombudsmannens uppdrag är att företräda barns och ungas rättigheter och intressen.

Varje år lämnar BO en rapport till regeringen om levnadsvillkoren för barn upp till 18 år i Sverige. Barn med funktionsnedsättning nämns kort, men särredovisas sällan.

I 2010 års rapport **Upp till 18** står i avsnittet Barn i utsatta situationer om hur särskoleelever känner sig nedvärderade, trakasseras och kränks (Skolverket 2009). BO poängterar i sammanhanget att det är sällan unga med funktionsnedsättningar intervjuas.

Under 2001 studerade BO särskilt situationen för barn och unga med funktionsnedsättning. Bland annat genomfördes en enkät i samarbete med handikapporganisationerna. I enkäten ställdes frågor till 380 barn med funktionsnedsättning om bland annat familj, skola och man fick svar om bland annat rädsla, utanförskap och mobbning. I rapporten **Många syns inte men finns ändå** talar man om de ”osynliga” barnen i den offentliga statistiken och att den statistik som finns ofta är osäker eller gäller för begränsade grupper.

BRÅ

Brottsförebyggande rådet är ett centrum för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet med uppdrag från regeringen.

Våld mot personer med funktionshinder (2007) är en kunskapsgenomgång av området. Av den framgår att flickor är mer utsatta för sexuellt våld än pojkar, men visar inte tydligt om barn med funktionshinder utsätts för sexuella övergrepp i högre grad än barn utan funktionshinder. Så tycks det dock vara när det gäller mobbning och omsorgssvikt.

Brå konstaterar att tillgängliga källor inte räcker till för att ge en tydlig bild av våldsutsattheten hos personer med funktionsnedsättning. Brå skriver: *Vad som krävs av såväl handikappforskningen som av den kriminologiska forskningen är ett tydligare och mer konsekvent särskiljande mellan grupper med avseende på kön, ålder, typ och grad av funktionshinder. En belysning av dessa frågor skulle också underlättas av om forskningen i mindre utsträckning än tidigare grundas på små och icke-representativa urval av personer.*

Nationella trygghetsundersökningen (2010) frågar personer i åldern 16-79 år om bland annat brott och trygghet. Av den framgår att kvinnor oftare än män rapporterar om hot, sexualbrott och trakasserier, att gärningsmannen då oftare är en bekant eller närstående. Hot och misshandel mot kvinnor sker oftare i hemmet eller i skolan/arbetet. Ju yngre åldersgrupp desto större andel utsatta för ovanstående brott. Personer med funktionsnedsättning nämns inte i rapporten.

HANDISAM

Handisam samordnar handikappolitiken och rapporterar direkt till regeringen.

I ett underlag till forskningspropositionen 2008 skriver Handisam om behovet av att implementera den kunskap som redan finns, hög vetenskaplig kvalitet på den forskning som bedrivs, medel för sektorsnära forskning och utveckling, en utveckling av ”disability studies” för att skapa tvärvetenskapliga sammanhang och av att stärka handikappörelsens inflytande över kunskapsproduktionen.

NCK

Nationellt centrum för kvinnofrid är ett kunskaps- och resurscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och hedersrelaterat våld och förtryck med uppdrag från regeringen.

I studien **Våldsutsatta kvinnors hälsa och livssituation** (2006) ingick 143 kvinnor som sökt vård vid Riks-Kvinnocentrum i Uppsala. Av de tillfrågade uppgav 12 procent att de hade någon form av funktionsnedsättning (psykisk, hörsel, rörelse). Av studien framgår inte vilken ålder de var i eller något om just deras våldsutsatthet.

NCK deltog i en studie, **Våldsutsatthet hos unga kvinnor och män**, där 3 170 ungdomar i åldrarna 15-23 år fick frågor om våld. Var tredje ung kvinna som besökte en ungdomsmottagning 2007 hade under det senaste året utsatts för upprepade kränkningar och hot. Studien säger inget om de hade en funktionsnedsättning då den exkluderade unga med psykisk sjukdom och förstånds-handikapp. I motsvarande skolstudie uteslöts även sarskolan.

Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen (2010) innehåller ett kapitel om *särskilt sårbara grupper*, bland annat kvinnor med funktionsnedsättning. Här refereras till Slagen Dam och Handus rapport, ej åldersvis. I kapitlet *Våldsutsatthet hos unga kvinnor och män* hänvisar man till ULF-undersökningar och Nationella trygghetsundersökningar samt en studie utifrån ungdomsmottagningar. Ingenstans nämns gruppen med funktionsnedsättning.

Under 2010 pågår ett forskningsprojekt i samarbete med andra forskargrupper, **Våld, hot och övergrepp mot ungdomar – en viktig fråga!** Studien görs i samarbete med Umeå universitet och FoU-enheten vid Länssjukhuset Sundsvall-Härnösand.

NCK konstaterar på sin hemsida att ungdomar, 15-24 år, är den grupp i samhället som är mest utsatt för våld, att det finns tydliga könsskillnader i våldsutsattheten och att forskningen på området är begränsad.

SCB

Samordnare för det svenska systemet för officiell statistik, förser på bland annat regeringens uppdrag underlag för beslutsfattande, debatt och forskning.

Varje år genomförs **ULF**, Undersökningarna av levnadsförhållanden i Sverige. Det sker genom ett slumpmässigt urval av Sveriges befolkning, 16 år och äldre. **Barn-ULF** täcker åldrarna 10-18 år. ULF omfattar flera områden bland annat frågor om hälsa, fritid, sociala relationer, trygghet och säkerhet.

ULF delar in i syn-, hörsel- och rörelsenedsättning. I de två undersökningarna 2008-2009 ingick endast 113 personer med hörselnedsättning, 26 personer med rörelsenedsättning och 18 personer med synnedsättning i åldersspannet 16-24 år. Personer med psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning redovisas inte. Utifrån ULF-undersökningarna kan vi inte säga att vi har kunskap om levnadsvillkoren för unga kvinnor med funktionsnedsättning, då gruppen är för liten för att dra några slutsatser.

I rapporten **Offer för våld och egendomsbrott 2008-2009** (2011) baserad på ULF-undersökningarna ställs frågor om erfarenhet av våld. Svaren redovisas åldersvis, men det framgår inte om de svarande har en funktionsnedsättning.

I sin rapport till regeringen, **Uppdrag att ta fram underlag för statistik gällande barn och unga med funktionsnedsättning** (2011) konstaterar SCB att inga av de genomgångna statistikkällorna kan ge en heltäckande bild av gruppen barn med funktionsnedsättning. Svårigheten är bl a att få ihop ett tillräckligt stort underlag för att kunna dra några slutsatser.

SKOLVERKET

Skolverket styr, stödjer, följer upp och utvärderar kommuners och skolors arbete med syftet att förbättra kvaliteten och resultaten i verksamheterna.

I den senaste av Skolverkets attitydundersökningar som görs vart tredje år, tillfrågas bland annat högstadie- och gymnasieelever om hur de har det i skolan. Rapporten **Attityder till skolan 2009** visar att de flesta trivs i skolan, men det framgår inte om de som uppger att de har

erfarenhet av mobbning eller annan kränkande behandling har en funktionsnedsättning.

Enkätundersökningen **Diskriminerad, trakasserad, kränkt?** från 2009 visar att det förekommer verbala och fysiska trakasserier mot elever med funktionsnedsättning, särskoleelever tycks särskilt utsatta. Undersökningen visar också att diskriminering, trakasserier och kränkningar sällan sker av en enda anledning utan i skärningspunkten mellan maktrelationer baserade på kön, sexualitet, etnicitet, funktionshinder, religion mm.

SOCIALSTYRELSEN

Socialstyrelsen ansvarar för offentlig statistik, kunskapsinhämtning och tillsyn av verksamheter inom hälsa, vård och omsorg.

Lägesrapport 2011 beskriver utvecklingen inom bland annat folkhälsa, individ- och familjeomsorg och stöd till personer med funktionsnedsättning. Våld mot kvinnor uppmärksammas men redovisas sällan åldersindelad. I rapporten konstateras att kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn har förbättrats, men att ett stort behov av kunskaps- och metodutveckling kvarstår. Riktade verksamheter har visat sig ge tydliga effekter. Socialstyrelsen ser att det behövs bättre statistik för att kunskapen om våld inom socialtjänsten skall öka. Det saknas också en gemensam terminologi och enhetligt definierade begrepp.

Arbete pågår med att ta fram kunskapsöversikter över verkliga interventioner för relationsvåldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor med missbruk,

Interventioner för våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning (Underhandsrapport, 2010). Det visar sig att det finns få utvärderade interventioner för dessa grupper och det gäller i synnerhet gruppen med funktionsnedsättning. Rapportförfattarna menar att det tyder på att området både är underbeforskat och att det behövs fler och bättre metoder för dessa kvinnor.

Sällan sedda (2011) är ett färskt utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Med kvinna avses här även de under 18 år. I materialet framkommer att det på några ställen i landet finns riktade verksamheter till ungdomar med funktionsnedsättning med målet att stärka självkänslan. Ungdomsmottagningarna, samt ungdomsmottagningen på nätet (UMO) tas upp som viktiga verksamheter för att förebygga att unga med funktionsnedsättning utsätts för våld. Utbildningsmaterialet hänvisar till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt FN:s barnkonvention.

Sex mot ersättning (2011) är utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga samt till vuxna som får ersättning för sex, utsätts för människohandel för sexuella ändamål. I dessa tar man bland annat upp studier som konstaterar att unga personer med intellektuell funktionsnedsättning riskerar att utnyttjas sexuellt via Internet, en mötesplats där man är som ”alla andra”. Man hänvisar också till Rikspolisstyrelsens rapport som visar att polisen under 2009 tog emot flera fall av koppleri där flickor och kvinnor (ålder redovisas inte) med intellektuell funktionsnedsättning utnyttjas sexuellt.

SPSM

Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga, ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning.

Under 2006-2007 genomfördes ett forskningsprojekt kring delaktighet inom skolan för personer med funktionsnedsättning. Sju forskningsanalyser gjordes och man fann bland annat att det finns mycket lite forskning som studerar marginalisering utifrån flera grupp tillhörigheter, till exempel ålder, genus och etnicitet i kombination med funktionsnedsättning.

STATENS FOLKHÄLSOINSTITUT

Statens folkhälsoinstitut utvecklar och förmedlar kunskap om bättre hälsa.

Två rapporter på senare år, **Onödig ohälsa** och **Hälsa på lika villkor?** (2008), beskriver hälsoläget för personer med funktionsnedsättning, 16-64 år. De grundar sig på Folkhälsoinstitutets nationella folkhälsoenkäter som visar att hot och våld är vanligare mot personer med funktionsnedsättning än mot dem utan funktionsnedsättning. I rapporten noterar författaren att ett antal personer med funktionsnedsättning fallit bort i folkhälsoenkäten just för att deras funktionsnedsättning hindrat dem att delta i undersökningen.

Vid en sammanställning av statistik, **Ungas hälsa 2006-2008**, om unga personer i de nationella folkhälsoenkäterna, framkom bland annat att unga kvinnor med funktionsnedsättning, 20-24 år, i större utsträckning än kvinnor utan funktionsnedsättning hade utsatts för fysiskt våld.

I **Kartläggning av psykisk hälsa bland barn och unga** (2011) och rapporten **Hälsan hos barn och unga med funktionsnedsättning** (2011) som bygger på nämnda kartläggning, svarade 172 000 elever i åk 6 och 9 på en enkät. På frågan: *Har du en funktionsnedsättning?* svarade 14 procent ja. Frågans utformning gör dock att man inte vet vilken funktionsnedsättning det gäller eller hur svår den är. Författarna konstaterar att det är ett problem. Dessutom är andelen troligen underskattad då resursskolor, sjukhusskolor och andra specialenheter inte ingick i undersökningen. Det är också oklart i vilken omfattning barn och unga med måttlig eller grav utvecklingsstörning har besvarat enkäten.

Några resultat från kartläggningen är att elever med funktionsnedsättning har sämre levnadsvanor och är i högre grad utsatta för mobbning än andra. De är oftare rädda för andra elever och blir i högre grad retade. Dessutom visar det sig att flickor med funktionsnedsättning trivs sämre med livet jämfört med flickor utan funktionsnedsättning. Vad gäller pojkar skriver författarna: *Skillnaden mellan könen är så stor att pojkar med funktionsnedsättning trivs bättre med livet än flickor utan funktionsnedsättning.* (vår kursivering).

Såväl personer med funktionsnedsättning som barn och unga är prioriterade grupper inom folkhälsopolitiken och funktionshinderpolitiken. Trots det konstaterar Folkhälsoinstitutet att det råder brist på samlad kunskap om hur barn med funktionsnedsättning mår och att det är angeläget att kartlägga deras hälsa och levnadsvanor.

UNGDOMSSTYRELSEN

Ungdomsstyrelsens uppdrag är att ta fram kunskap om ungas levnadsvillkor.

Ung idag är rapporter som beskriver ungdomars livsvillkor. **Ung idag 2010** är den femte i ordningen och utgår från indikatorer som lagts fast av olika myndigheter med uppdrag inom ungdomspolitik. Rapporten visar bland annat att unga kvinnor med funktionsnedsättning är överrepresenterade vad gäller kränkningar och övervikt.

Ungdomsstyrelsen konstaterar också att uppföljningen har begränsningar, till exempel vad gäller att skildra situationen för de yngsta åldersgrupperna, 13-15 år, samt i analysen av eventuella skillnader mellan unga med och utan funktionsnedsättning.

Två andra rapporter till regeringen är **Agera och förebygg – förebygg våld mot unga kvinnor** (2010 och 2011) där tre års utbildningsinsatser redovisas utan att situationen för unga kvinnor med funktionsnedsättning tas upp specifikt.

I **Fokus 07 - en analys av ungas hälsa och utsatthet** (2007) skriver Ungdomsstyrelsen att det finns för lite kunskap om ungas hälsa och föreslår *riktade studier för att belysa livsvillkoren för särskilt utsatta grupper som vi har mindre kunskap om, till exempel /.../ unga med funktionshinder...*

I rapporten **Att förstå utsatthet** (2008) lyfts unga kvinnor fram som de mest utsatta vad gäller villkoren för ekonomi, familj, samhällsliv och hälsa. I rapporten poängteras också att unga med funktionsnedsättning är mer utsatta än unga utan funktionsnedsättning. Författaren, sociologen och

ungdomsforskaren Mats Trondman, konstaterar att gruppen unga med funktionsnedsättning ofta glöms bort i ungdomsforskningen (*mundlig källa*).

Se mig - Unga om sex och internet samt **Jag syns, jag finns** (2009) är två rapporter om barns och ungas erfarenheter av exponering och sexuellt utnyttjande via interaktiva medier. Ingenstans berörs unga med funktionsnedsättning som en särskilt utsatt grupp.

Organisationer

BRIS

Barnets rätt i sambället, är en ideell organisation som bistår barn som far illa med råd och stöd.

Funktionsnedsättning ingår inte i de kategorier som Bris statistikför i sina årliga rapporter om sin verksamhet.

FORUM KVINNOR OCH FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Forum kvinnor och funktionsnedsättning är en ideell förening som arbetar för att motverka diskriminering, hot och våld mot kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

På uppdrag av Forum kvinnor och funktionsnedsättning gjordes 2001, **Våga se. En studie om förekomsten av våld mot kvinnor med funktionshinder**. När det gällde ålder på kvinnorna framkom att övergrepp på barn och ungdomar, med några få undantag, handlade om sexuella övergrepp i hemmet av nära anhörig. I övrigt redovisades inte resultatet åldersvis.

HANDIKAPPFÖRBUNDEN

I Handikappförbunden ingår 39 medlemsorganisationer som har gått samman för att förändra sambället så att det inkluderar alla människor.

I Synliggör det osynliga. En rapport om våld, funktionshinder, könsperspektiv (2005) rapporterade HSO från projektet om våld och övergrepp mot kvinnor/flickor och män/pojkar. Studien problematiserade kön och ställde frågor som t ex Hur ser utsattheten ut för kvinnor och män? I rapporten konstateras att det har varit svårare att få fram uppgifter om män än om kvinnor. När det gäller ålder finns ett avsnitt som gäller barn.

De enskilda medlemsförbunden fokuserar ofta på en mer diagnosinriktad forskning, medan Handikappförbundet menar att det finns ett stort behov av samhällsinriktad forskning där vardagsproblem och frågeställningar bland kvinnor och män med funktionsnedsättningar får ett större genomslag. **Från forskningsobjekt till medaktör** (2008-2011) är ett projekt där personer med funktionsnedsättning finns med i hela forskningsprocessen.

HANDIKAPPFÖRBUNDENS UNGDOMSORGANISATIONER

Driver unga med funktionsnedsättning själva frågan om våld? Vi gick igenom hemsidorna för 13 ungdomsorganisationer inom handikappförbunden på riksnivå och fann inga specifika studier om flickor eller unga kvinnor eller om våld. I ungdomsorganisationerna är medlemmarna allt ifrån 0 till 30 år, vilket innebär att deras levnadsvillkor och behov skiljer sig kraftigt åt.

RSMH

Riksförbundet för social och mental hälsa arbetar för att människor med psykisk ohälsa ska ges förutsättningar att komma tillbaka till ett gott liv.

Vi är många. Övergrepp mot kvinnor som använder psykiatri (2004) är en omfångsstudie där kvinnor i öppen och sluten psykiatrisk vård i Skåne, under en given vecka, tillfrågades om sina erfarenheter av våld. De fick bland annat svara på om de utsatts för någon form av övergrepp innan de fyllt 16 år.

54 procent uppgav att de hade utsatts för fysiskt, psykiskt, sexuellt våld och/eller utnyttjats ekonomiskt innan de fyllt 16 år.

RÄDDA BARNEN

Rädda barnen arbetar för att barn rättigheter skall respekteras med Barnkonventionen som grund.

Hur många vuxna tror på en unge egentligen??? (2006) är en undersökning via internetsajten Lunarstorm av 18-åringars upplevelser av våld under uppväxten. Ingenstans framkommer om någon hade en funktionsnedsättning.

Otrygghet är att ha ett bultande hjärta (2009) är en undersökning om ungdomar som går i gymnasiesärskolan och deras upplevelser av mobbning, hot och våld. 25 tjejer och 8 killar i åldrarna 16-21 år intervjuades om sina erfarenheter. Resultatet redovisades särskilt utifrån kön.

UTREDNINGSSINSTITUTET HANDU

Utredningsinstitutet Handu utför på uppdrag utredningar och analyser med specialkunskaper om personer med funktionsnedsättning.

Handus studie **Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning** (2007) ingick kvinnor i åldrarna 18-64 år. Urvalet var slumpmässigt bland medlemmar i fem olika handikappförbund. Sammanlagt 1 219 kvinnor deltog i studien, medelåldern var 48 år. En tredjedel av kvinnorna med funktionsnedsättning som besvarat deras enkät hade erfarenheter av hot, våld eller sexuella trakasserier. Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning var något mer utsatta än övriga kvinnor som deltog i studien.

I rapporten nämns de yngre kvinnorna, 18-34 år, några få gånger i löpande text men särredovisas inte utifrån ålder. Bland annat uppges att ju yngre kvinnorna är, desto större andel oroar sig för att taxi- eller färdtjänstchaufförer skall vara våldsamma mot dem. Det är framförallt unga kvinnor som oroar sig för att bli våldtagna, har utsatts för obehagligt närgångna män och tvingats till sexuella aktiviteter av män som de inte haft en relation till.

Diskussion

Våldsutsattheten bland unga kvinnor med funktionsnedsättning är osynlig. Unga kvinnor hamnar lätt mellan stolarna, de ses inte som ”barn” men inte alltid heller som ”vuxna”. Risken är att vi missar en åldersgrupp då livssituationen för gruppen unga kvinnor 13-25 år sällan problematiseras.

I undersökningar om våld särredovisas inte gruppen kvinnor med funktionsnedsättning av olika skäl. Ett skäl kan vara att man inte tror att en person med funktionsnedsättning utsätts för våld. Det är också en heterogen grupp som är för liten för att utgöra ett säkert statistiskt underlag. Många gånger kan det vara svårt att veta vem som har en funktionsnedsättning. Funktionsnedsättningen syns inte alltid och det finns inga register.

Ett annat skäl till osynligheten i till exempel statistiska undersökningar kan vara att det är svårt att ställa frågorna på rätt sätt. Den som inte kommunicerar med tal eller skrift behöver ett alternativt kommunikationssätt. Om kvinnan behöver hjälp av t ex anhörig eller personlig assistent för att svara på frågor om våld kan det vara så att hon väljer att avstå om stödpersonen är förövaren.

Under vår genomgång har vi förstått det finns en medvetenhet om gruppens osynlighet och en uppfattning att det behövs mer kunskap. Barnombudsmannen konstaterar att det är sällan som unga med funktionsnedsättning intervjuas. Sociologen och ungdomsforskaren Mats Trondman menar att unga med funktionsnedsättning ofta glöms bort i ungdomsforskningen.

I en av Socialstyrelsens rapporter säger författarna att området våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är underbeforskat. Folkhälsoinstitutet ser hur personer med funktionsnedsättning faller bort i folkhälsoenkäten för att deras funktionsnedsättning hindrar dem att delta och menar att det är angeläget att kartlägga hälsan och levnadsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättningen. Listan kan göras lång.

Medvetenheten om kunskapsbristen finns även bland politiker, under 2011 har SCB samt FAS i uppdrag av regeringen att ta fram statistik för barn och unga med funktionsnedsättning samt analysera funktionshinderforskningen.

Målet är relevant forskning

Under Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatts femåriga verksamhet har ökad kunskap om våldsutsatthet bland unga kvinnor med funktionsnedsättning varit ett prioriterat mål. Unga kvinnor med funktionsnedsättning som utsätts för våld har samma rättigheter som unga kvinnor utan funktionsnedsättning. För att veta vilka stödinsatser som behövs är det nödvändigt att unga kvinnor med funktionsnedsättning får komma till tals och berätta om sina erfarenheter.

Mer forskning, men också fler och bättre metoder måste till, anpassade så att allas erfarenheter kan tas tillvara i både generella och specifika studier. Det kan göras bland annat genom att använda alternativ och kompletterande kommunikation så att alla har möjlighet att på egen hand svara på forskarnas frågor om våld.

Fler måste ställa sig frågan om allas våldserfarenheter är intressanta, framförallt aktörer som på olika sätt ansvarar för att säkra tryggheten och hälsan hos unga kvinnor med funktionsnedsättning, men också forskare och forskningsfinansiärer. De studier som görs måste i fortsättningen inkludera alla, oavsett funktionsnedsättning och kommunikationssätt.

För att våldsutsatta unga kvinnor med funktionsnedsättning skall garanteras det stöd de behöver och har rätt till krävs kunskap och relevant forskning om våldets uttryck, omfattning samt konsekvenser, något som saknas idag.

Rapporter mm

- Barnombudsmannens rapport (2010). Upp till 18 – fakta om barn och ungdom.
- Barnombudsmannens rapport (2002). Många syns inte men finns ändå.
- Brottsförebyggande rådet (2007). Våld mot personer med funktionshinder.
- Brottsförebyggande rådet (2011). Nationella trygghetsundersökningen 2010 om utsatthet, trygghet och förtroende.
- Forum kvinnor och funktionsnedsättning (2001). Våga Se. En studie om förekomsten av våld mot kvinnor med funktionshinder.
- Handikappförbundens samarbetsorgan (2005). Synliggör det osynliga. En rapport om våld, funktionshinder, könsperspektiv.
- Handikappförbunden (2011) Från forskningsobjekt till medaktör. Om samarbete mellan forskare och dem forskningen berör.
- Handisam (2007). Kunskapsstrategi för funktionshinderperspektivet.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2006). Våldsutsatta kvinnors hälsa och livssituation. En longitudinell deskriptiv studie.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2010) Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen. Våldsutsatthet hos unga kvinnor och män.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (pågående tillsammans med Umeå universitet och Länssjukhuset Sundsvall-Härnösand). Våld, hot och övergrepp mot ungdomar – en viktig fråga!

- Och... Ett magasin om våld för unga kvinnor med funktionsnedsättning (2009). Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt, Bräcke Diakoni.
- Riksförbundet för Social och Mental hälsa (2004). Vi är många. Övergrepp mot kvinnor som använder psykiatri.
- Rikspolisstyrelsen (2010) Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009.
- Rädda Barnen (2006). Hur många vuxna tror på en unge egentligen? En undersökning av ungas upplevelser av våld under uppväxten.
- Rädda Barnen (2009). Otrygghet är att ha ett bultande hjärta. En undersökning om ungdomar som går i gymnasiesärskolan och deras upplevelser av mobbning, hot och våld.
- SCB. ULF – Undersökningar av levnadsförhållanden i Sverige.
- SCB. Barn-ULF – Undersökningar av barns levnadsförhållanden i Sverige.
- SCB (2011). Offer för våld och egendomsbrott 2008-2009.
- Skolverket (2009) Diskriminerad, trakasserad, kränkt?
- Skolverket (2010). Attityder till skolan 2009.
- Brottsoffermyndigheten och Uppsala universitet (2001) Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning.
- S2010/8868/ST Uppdrag att ta fram underlag för statistik gällande barn och unga med funktionsnedsättning. Socialdepartementet.
- S2011/1516/FST Uppdrag att kartlägga och analysera forskning inom området funktionsnedsättning. Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2011). Lägesrapport 2011. Hälso- och sjukvård och socialtjänst.

- Socialstyrelsen (Underhandsrapport, 2010). Interventioner för våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning.
- Socialstyrelsen (2011). Sällan sedda. Ett utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2006-2007) Delaktighet i skolan för elever med funktionsnedsättning – vad visar forskningen? Sju forskningsanalyser.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2008) Man vill ju vara som alla andra. Elevers röster om delaktighet och inkludering med fokus på elever med funktionsnedsättning.
- Statens folkhälsoinstitut (2008). Hälsa på lika villkor? Hälsa och livsvillkor för personer med funktionsnedsättning.
- Statens folkhälsoinstitut (2008). Onödig ohälsa. Hälsoläget för personer med funktionsnedsättning.
- Statens folkhälsoinstitut. Ungas hälsa 2006-2008. Uppgifter från nationella folkhälsoenkäten.
- Statens folkhälsoinstitut (2011). Hälsan hos barn och unga med funktionsnedsättning.
- Statens folkhälsoinstitut (2011). Kartläggning av psykisk hälsa bland barn och unga.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2007. Fokus 07 – en analys av ungas hälsa och utsatthet.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2008. Att förstå utsatthet. En studie om utsatthetens villkor, erfaren utsatthet och fritid i ungas liv.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2009. Se mig. Unga om sex och internet.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2010. Ung idag 2010. En beskrivning av ungdomars villkor.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2010. Agera – förebygg våld mot unga kvinnor.

Ungdomsstyrelsens (2011). Agera och förebygg.
Utredningsinstitutet Handu (2007). Mäns våld mot kvinnor
med funktionsnedsättning.

Internet:

Sydsvenskan 2011-06-27 Svagare skydd för utsatta kvinnor.

Hemsidor:

Unga rörelsehindrade, Unga RBU:are, Ung med psoriasis,
Unga reumatiker, Ung Diabetes, Ung ILCO, Unga
allergiker, Unga Celiakiförbundet, Unga Hörselskadade,
Unga Synskadade, Sveriges Dövas Ungdomsförbund,
Dövblind ungdom samt RUS – Riksförbundet Ungdom för
social hälsa.

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt har funnits som en aktör inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer sedan 2007.

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatts mål är att kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för våld ska få det stöd som de har rätt till.

www.dubbeltutsatt.se

www.brackediakoni.se